

Hjortsberga

Fastigheterna Kafjärdsskogen 1:2 & Kjula-Berga 7:9, Kjula socken,
Eskilstuna kommun, Södermanlands län. Arkeologisk utredning.

Patrik Gustafsson Gillbrand

Sammanfattning

Sörmlands Arkeologi AB har mellan den 22 och 24 november 2022 genomfört en arkeologisk utredning strax väster om logistikparken vid Kjula utanför Eskilstuna. Eftersom Vattenfall ska bygga ut elnätet i området samt anlägga en ny väg behövde länsstyrelsen veta om fornlämningar skulle beröras av arbetet. Vid utredningen grävdes sökschakt inom sex så kallade boplatslägen. Platser som kunde innehålla fornlämningar som inte var synliga ovan mark. Vid utredningsgrävningen påträffades inget av arkeologiskt intresse.

Rapporten laddas ned via
www.sormlandsarkeologi.se

eller beställs från

Sörmlands Arkeologi AB
Tideliussgatan 37
118 69 Stockholm

mail@sormlandsarkeologi.se

Grafisk form och layout: Lars Norberg
Kart- och ritmaterial: Patrik Gustafsson Gillbrand

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

© Sörmlands Arkeologi AB
Nyköping 2022

Innehåll

Sammanfattning 2

Inledning 4

Syfte & målsättning 4

Genomförande 4

Resultat 5

Referenser 5

Administrativa uppgifter 6

Bilagor 7

Bilaga 1. Utdrag ur Sverigekartan med utredningsområdets belägenhet markerat.
Skala 1 000 000

Bilaga 2. Utdrag ur Terrängkartan med utredningsområdets belägenhet markerat.
Skala 1:50 000

Bilaga 3. Utdrag ur Fastighetskartan med fornlämningar, utredningsområde och
sökshakt utmarkerade. Skala 1:4000

Bilaga 4. Objektsbeskrivningar

Bilaga 5. Schaktbeskrivningar

Bilaga 6. Fotodokumentation

Inledning

I enlighet med länsstyrelsens beslut (1st dnr 431-5016-2022) har Sörmlands Arkeologi AB utfört en arkeologisk utredning inom fastigheterna Kafjårdsskogen 1:2 och Kjula-Berga 7:9, Kjula socken, Eskilstuna kommun, Södermanlands län (bilaga 1-3). Fältarbetet genomfördes under perioden 2022-11-22 till 2022-11-24. Projektledare samt fält- och rapportansvarig var Patrik Gustafsson Gillbrand. Vid fältarbetet deltog även Ingeborg Svensson. Båda är verksamma som arkeologer vid Sörmlands Arkeologi AB.

Den arkeologiska utredningen genomfördes med anledning av Vattenfall Eldistribution AB planerar att bygga en transformatorstation samt ny väg inom ovan rubricerat område (bilaga 3).

I nära anslutning till utredningsområdet finns sedan tidigare flera kända lämningar (KMR). Strax söder om utredningsområdet är en sentida hägnad/stenmur belägen (L1985:9052). Öster om arbetsområdet finns bland annat skogsbrukslämningar (L1982:1619), en kolningsgrop (L1982:1548) samt flera äldre hålvägar (tex L1982:1601, L1982:1599).

Därutöver utförde Sörmlands Arkeologi AB tidigare i år en utredning, etapp 1, inför en planerad utbyggnad av elnätet väster om Kjulaåsen (Gustafsson Gillbrand 2022). Vid arbetet påträffades ett 50-tal olika lämningstyper samt 23 så kallade boplatslägen. Platser som kan innehålla lämningar som inte är synliga ovan mark. I anslutning till område för transformatorstation kom fyra av dessa lägen, objekt 105, 106, 107 och 108, att beröras av det planerade arbetsföretaget.

Med bakgrund i det ovanstående fattade länsstyrelsen i Södermanlands län med stöd av 2 kap 11§ i Kulturmiljölagen (1988:950) beslut om att en arkeologisk utredning etapp 1 (kart- och arkivstudie och inventering) samt etapp 2 (sökshaktning). Ansvarig för kostnaden var Vattenfall Eldistribution AB.

Utredningsområdet var cirka 2,3 hektar stort och låg på Kjulaåsen, en isälvsavlagring belägen strax väster om den intilliggande logistikparken. Området består av skogsmark och ligger mellan 50 och 60 meter över havet. Jordmånen utgörs av sand och grus i olika fraktioner (SGU, Jordartskartan).

Syfte & målsättning

Syftet med den arkeologiska utredningen var att ta reda på om fornlämningar kommer att beröras av det planerade arbetsföretaget. Därtill skulle eventuella nyupptäckta fornlämningar preliminärt avgränsas i samband med utredningen. Resultaten ska utgöra underlag för länsstyrelsens fortsatta handläggning av ärendet samt för Vattenfall Eldistribution AB's fortsatta planering.

Genomförande

Inledningsvis utfördes en kart- och arkivstudie, vilken bland annat omfattades av historiska kartor tillgängliga genom Lantmäteriets digitala kartarkiv (LMS & RAK). Primärt har utgångspunkten varit den äldre ekonomiska kartan från mitten av 1950-talet samt den häradsekonomiska kartan från sekelskiftet 1900. Ytterligare kartmaterial har utgjorts av en rågångskarta från det sena 1700-talet. Därutöver bearbetades och sammanställdes jordarts- och strandförskjutningskartor (SGU, Jordartskartan & Strandlinjekarta). Vidare har uppgifter om lösfynd, forn- och kulturlämningar samt tidigare genomförda arkeologiska insatser eftersökts i Historiska museets digitala samlingar (SHM), i Kulturmiljöregistret, (KMR) och Sörmlands museums digitala arkiv (SMA). Syftet var att få en fördjupad bild av landskapet samt klargöra förutsättningarna för att påträffa fornlämning inför fältinventeringen.

Därefter genomfördes en fältinventering inför momentet sökshaktning. Syftet med inventeringsarbetet var att fastställa tidigare ej kända fornlämningar samt att peka ut boplatslägen inför sökshaktning (arkeologisk utredning etapp 2). Vid tiden för fältarbetet låg ett tunt snötäcke på markytan, vilket dock inte utgjorde något hinder för genomförandet av den arkeologiska utredningen.

Inom de objekt som utgjordes av möjlig fornlämning i form av boplatslägen grävdes sammanlagt 20 sökshakt med hjälp av grävmaskin. Schakten var mellan 7 – 24 meter långa, cirka 1,5 meter breda och grävdes skiktvis ned till orörd marknivå, det vill säga till cirka 0,2 meters djup. Schakten rensades kontinuerligt för hand av arkeolog. Samtliga sökshakt lades igen i samband med att fältarbetet avslutades.

Sökschakt och objekt dokumenterades digitalt med RTK-GPS samt beskrevs i text. Ett representativt urval av miljöer, objekt och schakt fotograferades. Inga fynd samlades in vid utredningen.

Resultat

Enligt äldre kartmaterial från 1700-1900-talet utgjordes utredningsområdet av skog under hela perioden, precis som idag (LMS Akt C40-20:1, Rak id J112-74-18, Rak-id J133-10h6a58, Rak-id, J133-10G6j58). I samband med kartstudien framgick det även att det fanns topografisk potential i området att påträffa lämningar från framför allt stenåldersavsnittet.

Vid inventeringstillfället uppmärksammades en drygt 500 meter lång, 20 meter bred och 1-3 meter hög jordvall som upptog cirka 50 procent av ytan för planerad väg. De påförda massorna påverkade möjligheten att inventera området. Vallen har tidigare uppförts av en intelligande betongfabrik, som också är markägare. Den södra delen av område för ny väg utgjordes av en blockrik terräng (bilaga 3 & 6). Resterande del av utredningsområdet bestod av en flack nordöstslutning och här påträffades två boplatslägen, objekt 1 och 2 (bilaga 3 & 4).

Vid den efterföljande sökschaktningen inom samtliga berörda objekt påträffades inget av arkeologiskt intresse, varför lämningarna utgick och erhöll den antikvariska bedömningen ej kulturhistorisk lämning (bilaga 5).

Resultattabell

Objekt nr	Lämningstyp	Källa	Antikvarisk bedömning
1	Boplatsläge	Inventering/Sökschakt (S1491-S1499)	Utgår/ej kulturhistorisk lämning
2	Boplatsläge	Inventering/Sökschakt (S1551-S1559)	Utgår/ej kulturhistorisk lämning
105	Boplatsläge	Sökschakt (S1617-S1633)	Utgår/ej kulturhistorisk lämning
106	Boplatsläge	Sökschakt (S1596-S1612)	Utgår/ej kulturhistorisk lämning
107	Boplatsläge	Sökschakt (S1563-S1581)	Utgår/ej kulturhistorisk lämning
108	Boplatsläge	Sökschakt (S1585)	Utgår/ej kulturhistorisk lämning

Referenser

Digitala fastighetskartan med höjdkurvor, Södermanlands län. Lantmäteriet, Gävle.

Gustafsson Gillbrand, Patrik. 2022. *Väster om Kjulaåsen*. Fastigheterna Kjula-Blacksta 1:1, Kjula Blacksta 1:2 m fl, Eskilstuna, Kjula & Stenkvista socknar, Eskilstuna kommun, Södermanlands län. Arkeologisk utredning, etapp 1. *Sörmlands Arkeologi AB. Rapport 2022:06*. Nyköping.

Kulturmiljöregistret/Fornsök (KMR). Riksantikvarieämbetet. Datauttag Södermanlands län (2022-04-03), Södermanlands län (www.fornreg.raa.se).

LMS. Lantmäteriakter från Lantmäteristyrelsens arkiv (LMS) (www.lantmateriet.se/)

LMS Akt, C40-20:1, Lådakt, avrösn fr häradsallm, Hjortsberga nr 1, Kjula socken, Södermanlands län. Förrättad av Karl Kristian Graf år 1799.

RAK. Lantmäteriet, Historiska kartor, Rikets allmänna kartverks kartarkiv (RAK) (www.lantmateriet.se/)

Häradsekonomiska kartan. Rak id, J112-74-18, Barva, 74-18, Uppsala län, 1897-1901

Äldre Ekonomiska kartan. Rak-id, J133-10h6a58, Ekroneberg, 10H 6a 58, 1958

Äldre Ekonomiska kartan. Rak-id, J133-10G6j58, Hugelsta, 10G 6j 58, 1958

SGU. Jordartsskartan. Ser Ae. nr 103. Geologiska kartbladet 10 G Eskilstuna NO. Sveriges Geologiska Undersökningar. Uppsala 1989. (www.sgu.se/geolagret/GeoLagret/).

SGU. Strandlinjekarta. Sveriges Geologiska Undersökning (SGU). <https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-strandforskjutningsmodell.html>.

Statens historiska museum (SHM). www.historiska.se/data

Sörmlands museums arkiv (SMA).

Terrängkartan, Geografiska Sverigedata (GSD). Kartförlaget, Gävle. 2013. Källa: Lantmäteriet.

Administrativa uppgifter

Projektnummer Sörmlands Arkeologi AB: 2222

Länsstyrelsens dnr: 431-5016-2022

Tid för utredningen: 2022-11-22 - 2022-11-24.

Personal: Patrik Gustafsson Gillbrand & Ingeborg Svensson

Län: Södermanland

Kommun: Eskilstuna

Socken: Kjula

Fastighet: Kafjärdsskogen 1:2 & Kjula-Berga 7:9

Belägenhet: N (X) 6580880 (Y) 595818

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

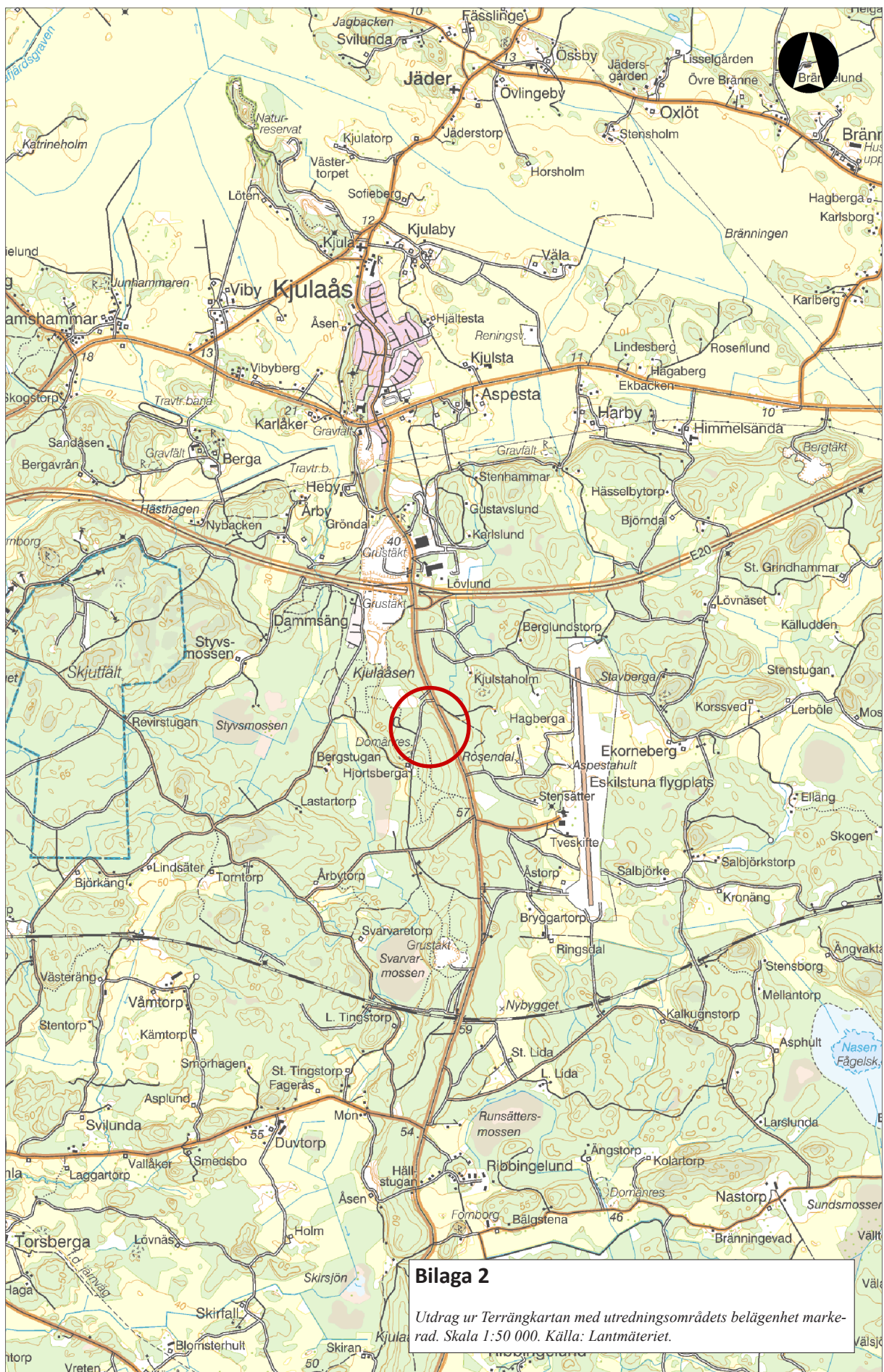
Höjdsystem: RH 2000

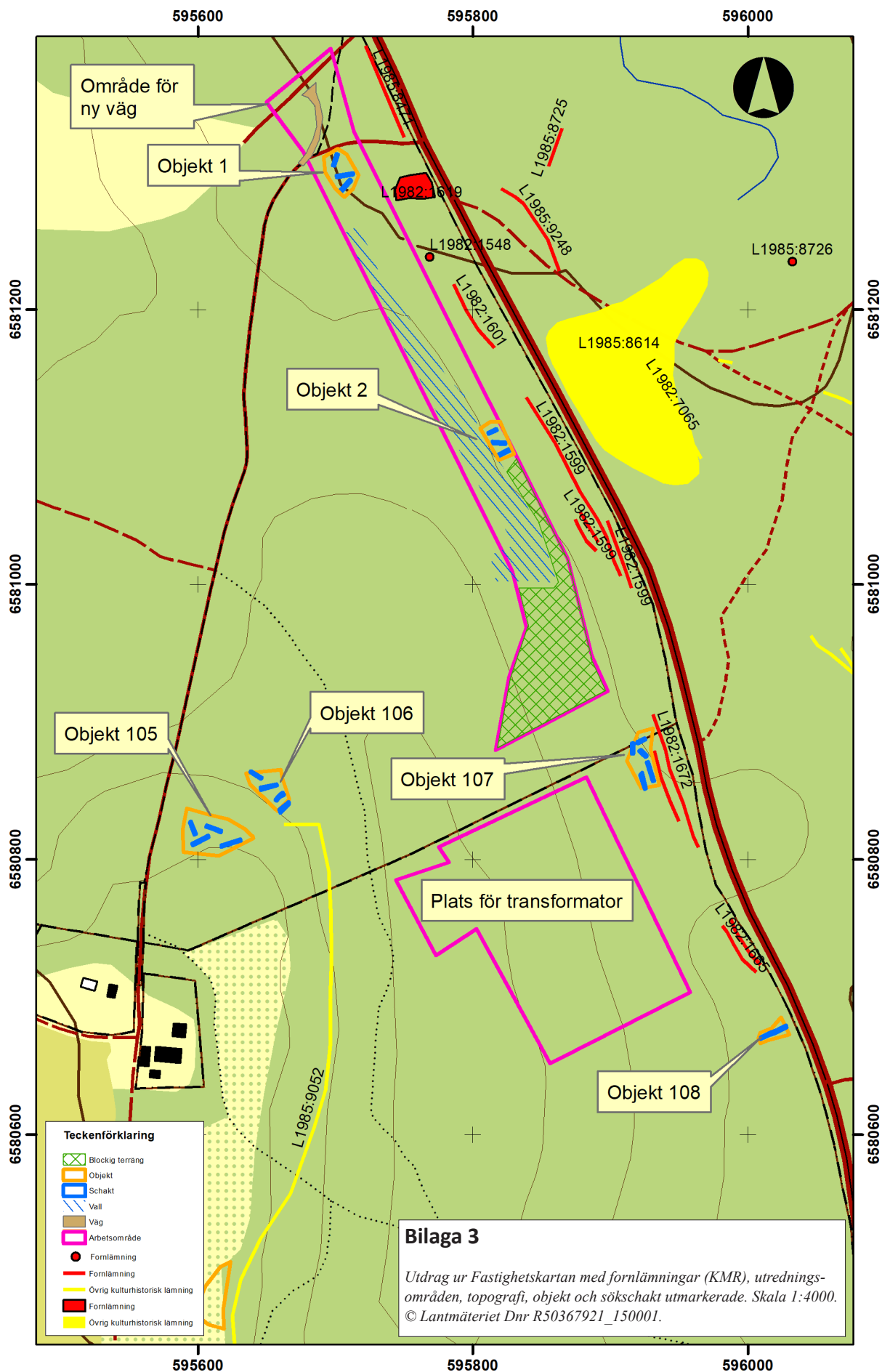
Undersökt yta: ca 290 m².

Inget analogt dokumentationsmaterial utöver rapporten föreligger. Digital dokumentation förvaras hos Sörmlands Arkeologi AB i väntan på meddelande från ATA angående rutiner för leverans av digitalt material.

Inga fynd tillvaratogs.

Bilaga 4. Objektsbeskrivningar

Objekt 1, Boplatsläge. Ca 50x20 m st yta (NV-SÖ) i flack del av åssluttning åt NÖ. Sand. Barrskog. 50 möh. *Utgår/Ej kulturhistorisk lämning.*

Objekt 2, Boplatsläge. Ca 30x15 m st yta (NV-SÖ) på terrass i flack del av åssluttning åt NÖ. I SÖ anslöt ytan till blockrik terräng. Sand. Barrskog. 55 möh. *Utgår/Ej kulturhistorisk lämning.*

Bilaga 5. Schaktbeskrivningar

Objekt	Schakt nr	Djup (m)	Längd (m)	Bredd (m)	Undergrund
1	1491	0,2	10	1,5	0,05 förna, 0,05 grått urlakningsskikt sedan rödgul grusig sand med enstaka 0,3-0,4 m st stenar
1	1495	0,2	12	1,5	0,05 förna, 0,05 grått urlakningsskikt sedan rödgul grusig sand med enstaka 0,3-0,4 m st stenar
1	1499	0,2	14	1,5	0,05 förna, 0,05 grått urlakningsskikt sedan rödgul grusig sand med enstaka 0,3-0,4 m st stenar
2	1551	0,2	8	1,5	0,05 förna, 0,05 grått urlakningsskikt sedan rödgul grusig sand samt rikligt med 0,05-0,1 m st stenar i Ö:a halvan
2	1555	0,2	10	1,5	0,05 förna, 0,05 grått urlakningsskikt sedan rödgul grusig sand
2	1559	0,2	11	1,5	0,05 förna, 0,05 grått urlakningsskikt sedan rödgul grusig sand
107	1563	0,2	11	1,5	0,05 förna, 0,05 grått urlakningsskikt sedan rödgul sand
107	1567	0,2	15	1,5	0,05 förna, 0,05 grått urlakningsskikt sedan rödgul sand
107	1572	0,2	9	1,5	0,05 förna, 0,05 grått urlakningsskikt sedan rödgul sand
107	1576	0,2	7	1,5	0,05 förna, 0,05 grått urlakningsskikt sedan rödgul sand
107	1581	0,2-0,4	7	1,5	0,05 förna, 0,05 grått urlakningsskikt sedan rödgul sand
108	1585	0,2	24	1,5	0,05 förna, 0,05 grått urlakningsskikt sedan mycket rikligt med 0,3-0,5 m st stenar
106	1596	0,2	11	1,5	0,05 förna, 0,05 grått urlakningsskikt sedan rödgul grusig sand samt visst inslag med 0,05-0,1 m st stenar i V:a halvan
106	1600	0,2	14	1,5	0,05 förna, 0,05 grått urlakningsskikt sedan rödgul grusig sand samt visst inslag med 0,05-0,1 m st stenar
106	1604	0,2	10	1,5	0,05 förna, 0,05 grått urlakningsskikt sedan rödgul grusig sand samt visst inslag med 0,05-0,1 m st stenar
106	1612	0,2	10	1,5	0,05 förna, 0,05 grått urlakningsskikt sedan rödgul grusig sand samt visst inslag med 0,05-0,1 m st stenar
105	1617	0,2	11	1,5	0,05 förna, 0,05 grått urlakningsskikt sedan rödgul grov/grusig sand
105	1625	0,2	13	1,5	0,05 förna, 0,05 grått urlakningsskikt sedan rödgul grov/grusig sand
105	1629	0,2	15	1,5	0,05 förna, 0,05 grått urlakningsskikt sedan rödgul grov/grusig sand
105	1633	0,2	10	1,5	0,05 förna, 0,05 grått urlakningsskikt sedan rödgul grov/grusig sand

Bilaga 6. Fotodokumentation

Översikt över utredningsområdet för ny väg. Cirka 50 procent utgjordes av skog medan den andra halvan var avverkad sedan tidigare. Här hade betydande mängder med jordmassor lagts upp i form av en vall. Bilden är tagen från nordväst. Foto: Ingeborg Svensson 2022, Sörmlands Arkeologi AB.

Sökschakt inom objekt 1, ett boplatssläge. Bilden är tagen från söder. Foto: Ingeborg Svensson 2022, Sörmlands Arkeologi AB.

Sökschakt inom objekt 2, ett boplatssläge. Bilden är tagen från sydväst. Foto: Ingeborg Svensson 2022, Sörmlands Arkeologi AB.

*Sökschakt inom objekt 107, ett boplatsläge.
Bilden är tagen från norr Foto: Ingeborg
Svensson 2022, Sörmlands Arkeologi AB.*

*Sökschakt inom objekt 108, ett boplatsläge.
Bilden är tagen från sydväst. Foto: Ingeborg
Svensson 2022, Sörmlands Arkeologi AB.*

*Sökschakt inom objekt 105, ett boplatsläge.
Bilden är tagen från öster. Foto: Ingeborg
Svensson 2022, Sörmlands Arkeologi AB.*

